

بررسی مولفه‌های حکمرانی خوب با توجه به رویکرد اندیشه‌های سیاسی انقلاب اسلامی

سعید واحدی^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۲۸

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۲۳

چکیده:

حکمرانی خوب که با مولفه‌هایی مانند «مشارکت، شفافیت، پاسخگویی، اثربخشی و حاکمیت قانون» بررسی و می‌تواند الگویی برای توسعه پایدار انسانی با ساز و کار تعامل عملی در سه بخش دولت، بخش خصوصی و جامعه مدنی باشد. بنابراین جامعه باید از طراحی نظام حکمرانی آغاز و تبدیل به یکی از فرآیندها «تمدن‌سازی اسلامی» گردد. لذا حکمرانی مطلوب باید نظام اجتماعی را به گونه‌ای سامان دهد تا بسترهای مناسبی را برای رشد آگاهی‌های فردی و اجتماعی در آن مهیا و زمینه‌گمراهی در آن کاهش یابد. بنابراین حکمرانی مطلوب به معنای فرآیندها و نهادهایی است که به واسطه آن‌ها شهروندان، گروه‌ها و نهادهای مدنی، منافع مدنی خود را دنبال و حقوق قانونی خود را به اجرا و تعهدات‌شان را برآورده می‌سازند. داده‌های مورد نیاز تحقیق به روش تحلیلی-توصیفی و کتابخانه‌ای گردآوری شده است در پژوهش حاضر که به فرضیه اصلی تحقیق پاسخ داده شده است، با توجه به اندیشه‌های سیاسی انقلاب اسلامی ایران ظرفیت کافی برای ارائه الگوی بومی حکمرانی خوب وجود دارد؟ بنظر می‌رسد ظرفیت کافی برای ارائه الگوی بومی حکمرانی خوب در ایران وجود داشته باشد. هدف از ارائه مقاله حاضر؛ بررسی عوامل مؤثر بر حکمرانی خوب مبتنی بر اندیشه‌های سیاسی انقلاب اسلامی می‌باشد.

واژگان اصلی: انقلاب، سیاست، نظام سیاسی، دولت، اندیشه سیاسی، حکمرانی مطلوب.

۱. عضو هیأت علمی دانشگاه پیام نور، گروه علوم سیاسی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

مقدمه

موضوعی که در کشور های در حال توسعه که در راستای نهادینه سازی و همچنین استقرار جامعه مدنی از جایگاه ویژه ای برخوردار است، «حکمرانی خوب» که دارای سه بعد اقتصادی، سیاسی و اداری می باشد در بعد اقتصادی با اقتصاد کشورهای جهانی همکاری می نماید و در بعد سیاسی تصمیم گیری برای تنظیم سیاست ها و در بعد اداری از سیستم اجرای خط مشی ها سود می برد. طبق تعریف بانک جهانی حکمرانی خوب روشی است که قدرت بر مدیریت اقتصادی یک کشور و نیز منافع اجتماعی برای رسیدن به توسعه اقتصادی خوب اعمال می شود. حکمرانی یکی از مهم ترین و جذاب ترین مفاهیم در علوم اجتماعی، به ویژه در مدیریت دولتی شده است و عموماً به عنوان یک مفهوم جدید در ارتباط با دولت و مدیریت دولتی به کار می رود و علی رغم جذابیت بسیار، حکمرانی به صورت واضح تعریف نشده است. همین ابهام موجب کثرت و گسترش آن شده است؛ به گونه ای که نهادها و افراد مختلف، مفاهیم مد نظر خود را از طریق واژه‌ی حکمرانی توصیف کرده اند؛ به ویژه در سازمان‌های بین‌المللی، ابهام واژه حکمرانی کمک کرده تا این واژه در گستره‌ی وسیعی از کشورها و توسط ذی نفع‌های مختلف پذیرفته شود. با این توضیح در تحقیق حاضر کوشش می‌شود مولفه های تاثیر گذار بر حکمرانی خوب مبتنی بر اندیشه سیاسی انقلاب اسلامی، بررسی شوند و بدین ترتیب مفهوم حکمرانی خوب از دیدگاه انقلاب اسلامی به درستی تبیین و مشخص گردد.

ضرورت و اهمیت پژوهش در این زمینه ایجاب می نماید که برای اجرایی کردن آموزه های قرآن، سنت تلاش های فراگیری در تمام ابعاد فردی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی در جامعه صورت گیرد و موسسات و نهادهایی در همین راستا تاسیس گردد. شاید بتوان گفت میان انقلاب اسلامی و اجرایی شدن آموزه های قرآنی ارتباطی دو سویه وجود دارد؛ زیرا همانگونه که مردم ایران با توجه به شرایط قبل از انقلاب به دلیل اسلامی نبودن فضای جامعه، قیام و با تکیه بر آموزه های قرآنی، انقلاب را به ثمر رساندند، در ادامه هم پایداری انقلاب اسلامی چنانچه از عنوان اسلامی آن مشخص است مستلزم اجرایی نمودن آموزه های قرآنی، سنت در جامعه می باشد لذا باید مورد بررسی قرار گیرد که آیا پس از انقلاب که برای اجرای آموزه های قرآن و نزدیک شدن به جامعه نبوی، حکومت پیشین (پهلوی) را از میان بردارد.

۱- مفهوم شناسی

۱-۱- حاکمیت

حاکمیت در لغت به معنی حاکم بودن و توان امر و نهی یا تصمیم‌گیری می‌باشد. در واقع حاکمیت، اشاره به بالاترین قدرت اجتماعی است که این قدرت برتر بدون محدودیت قانونی دولت بر اتباع و شهروندان اعمال می‌شود. حاکمیت به دو بعد داخلی و خارجی تقسیم که حاکمیت داخلی شامل همه اختیاراتی است که هر دولتی بر شهروندان خود یا بر خارجیان مقیم آن کشور (بعد سیاسی و قضایی) اعمال و در بعد خارجی شامل حق داشتن روابط با دولت‌های دیگر، بستن قرارداد یا اعلام جنگ می‌باشد. بنابراین حاکمیت دارای ساختار و قواره مشخصی نیست بلکه یک حوزه و روند قدرت و اقتدار است که در قامت حکومت و دولت اقدام به اعمال قدرت می‌نماید (بشیریه، ۱۳۹۸: ۳۲)

۱-۲- حکمرانی خوب

حکمرانی در لغت به «معنای اداره و تنظیم امور» است و به رابطه میان شهروندان و حکومت کنندگان اطلاق می‌شود. براساس تعریف برنامه عمران سازمان ملل حکمرانی خوب عبارت است از «مدیریت امور عمومی بر اساس حاکمیت قانون، دستگاه قضایی کارآمد، عادلانه و مشارکت گسترده مردم در فرایند حکومت داری». به عبارت دیگر هر اندازه حاکمیت قانون بیشتر و دستگاه قضایی کارآمدتر و عادلانه‌تر و میزان مشارکت در یک کشور بیشتر باشد، حکمرانی در آن کشور خویتر است (رجبی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۴۲). که در جدول شماره یک به برخی از تعریف‌هایی موجود از حکمرانی مطلوب اشاره می‌گردد. بنابراین می‌توان گفت موضوع محوری حکمرانی خوب چگونگی دست یافتن به حکومتی است که بتواند زمینه ساز توسعه اقتصادی مردم سالار و برابرخواهانه باشد (فولی^۱ و همکاران، ۲۰۱۸: ۹۳).

¹ Foley

جدول شماره ۱- تعاریف حکمرانی خوب

تعاریف	نهاد / فرد
مدیریت دولتی کارا (شامل بودجه‌بندی، حساسی، ارائه گزارش و رفع نارسایی‌ها)، پاسخگویی، چارچوب قانونی برای توسعه، اطلاعات و شفافیت (اطلاعات در مورد اثربخشی فعالیت‌ها و شفافیت جهت جلوگیری از فساد)	بانک جهانی ۱۹۹۲
مشروعیت دولت (به معنی وجود فرایندهای مشارکتی و رضایت‌مندی افراد)، پاسخگویی، شایستگی دولت، احترام به حقوق بشر و رعایت قانون	ODA ۱۹۹۳
حساب‌دهی عمومی، پاسخگویی، مدیریت مسالمت‌آمیز بحران، رهبری سیاسی خلاق و هوشمند، شمولیت (عدالت)	فرید من ۱۹۹۸
مشارکت، شفافیت، پاسخگویی، حساسیت به نیاز قفرا، مدیریت قوی و ثمربخش هزینه	بانک جهانی ۲۰۰۰
مشارکت، عدالت، شفافیت، حساب‌دهی، حکومت قانون، پاسخگویی، اجماع‌گرایی، ثمربخش و کارایی، چشم‌انداز استراتژیک	UNDP ۲۰۰۰
عدم تمرکز اقتدار و منابع (اختیار تصمیم‌گیری)، عدالت حضور در تصمیم‌گیری، شفافیت، حساب‌دهی، التزام مدنی و شهروندی، کارایی، چشم‌انداز، استراتژیک توسعه پایدار، امنیت	UNCHS ۲۰۰۰
جامعیت و پاسخگویی تحقق یافته در سه بخش مهم: انتخابات، پاسخگویی و تعویض حاکمان (اظهار نظر و پاسخگویی، پایداری و فقدان خشونت)، کارآمدی نهادها، مقررات، مدیریت منابع (چارچوب نظم دهنده: کارآمدی حکومت)، احترام به نهادها، قوانین و تعاملات میان کنش‌گران در جوامع مدنی، تجارت و سیاست (کنترل فساد، برابری حقوقی)	بانک جهانی ۲۰۰۶

۱-۳- پاسخگویی

پاسخگویی نوعی مبادله است که طی آن بخشی از قدرت خود را به نحوی که هر یک از طرفین به دیگری نیاز داشته باشد، مبادله می‌کنند پاسخگویی از ابزارهای کنترل و نظارت بر قدرت و مقابله با سوء استفاده از قدرت است. لازمه دموکراسی داشتن یک سیستم پاسخگویی مناسب می‌باشد به دلیل اینکه پاسخگویی مبنای هر جامعه‌ای است که ادعا می‌کند، دموکراتیک است (عیوضی، ۱۳۷۷: ۲۸۲).

۱-۴- مشارکت

مشارکت به معنی دخالت کلیه افراد ساکن یک اجتماع در تصمیم‌گیری‌های کلی یک نظام حاکم است. بنابراین می‌توان اذعان نمود که یکی از مهمترین مولفه‌های حکمرانی خوب، مشارکت کلیه آحاد اجتماعی در فرایندهای حکمرانی و سیاست‌گذاری اجتماعی یک جامعه می‌باشد.

باشد. (پارسا، ۱۳۹۵: ۲۲)

۱-۵- حاکمیت قانون

حاکمیت قانون، به مفهوم تحدید قدرت خودسرانه دولت به منظور حفظ حقوق و آزادی های بنیادین فردی، از ارکان اساسی دموکراسی است. از سوی دیگر در عرصه بین المللی، حاکمیت قانون ابزاری در جهت حفظ صلح، امنیت بین المللی، ترویج و اعتلای حقوق بشر و پایبندی ارکان تصمیم گیر به مقررات پذیرفته شده است. با توجه به ساختار و واقعیت های حاکم بر جامعه بین المللی، مفهوم حاکمیت قانون در عرصه بین المللی به صورت متفاوتی از حقوق داخلی اعمال خواهد شد. بر این اساس عناصر حاکمیت قانون از قبیل قطعیت حقوقی، عمومیت قوانین، شفافیت، تساوی در مقابل قانون و... شایسته است مطابق واقعیات و ساختار متفاوت نظام بین المللی تبیین شوند (نبی لو و همکاران، ۱۳۹۶: ۹۱)

۱-۶- شفافیت

شفافیت، به معنی جریان آزاد اطلاعات و قابلیت دسترسی سهل و آسان به برای عموم است. همچنین شفافیت را می توان آگاهی افراد جامعه از چگونگی اتخاذ و اجرای تصمیمات نیز دانست در چنین شرایطی، رسانه های گروهی به راحتی قادر به تجزیه و تحلیل و نقد سیاست های اتخاذ شده در نظام تصمیم گیری و اجرایی کشور خواهند بود. (هلیول^۱ و همکاران، ۲۰۱۸: ۳۳۵).

۲- حکمرانی مطلوب در اندیشه های سیاسی انقلاب

۱-۲- حکمرانی مطلوب در اندیشه سیاسی امام خمینی (ره)

در این مبحث به تبیین دیدگاه دو دانشمند بزرگ اسلامی خواهیم پرداخت یکی از مباحث اساسی و بسیار مهم در اندیشه امام خمینی (ره) اعتقادی که ایشان به ضرورت تشکیل حکومت اسلامی داشتن. زیرا اجرای احکام دینی که ضامن سعادت انسانی می باشد، بدون ایجاد حکومت تحقق پذیر نیست از منظر امام خمینی (ره) هدف کلی حکومت، ایجاد شرایطی مساعد برای تعالی و سعادت انسانها می باشد ایشان معتقدند که شکل حکومت اسلامی؛ نخست با الهام گیری از سیره حکومتی پیامبر اکرم (ص) و امیرالمومنین (ع)، و متناسب با شرایط و مقتضیات کنونی و نیز با

¹ Helliwell

مراجعه به آرای ملت و با اتکا به آن، تعیین خواهد شد. بر همین اساس ایشان حکومت جمهوری اسلامی «مردم سالاری دینی» را پیشنهاد می‌دهد. (همان منبع: ۱۲۷) حکومت جمهوری اسلامی مد نظر ایشان از زاویه پیامبر اکرم (ص) و امام علی(ع) الهام گرفته و متکی به آرای عمومی ملت خواهد بود و در نهایت شکل حکومت با مراجعه به آرای ملت تعیین خواهد شد. (امام خمینی(ره) ۱۳۸۳: ۳۳۴) حکومت اسلامی، حکومت ملی است؛ که در رأس هرم قدرت ولی فقیه به عنوان حاکم اسلامی قرار دارد که دارای مقبولیت و مشروعیت می‌باشد و پیشوایان به حق بعد از علی(ع) بیان فرموده‌اند که ریشه و اصل همه عقاید که مهمترین و با ارزش‌ترین اعتقادات ماست، اصل توحید است. (امام خمینی، ۱۳۶۹: ۳۸۷).

لذا فردی که رهبری این نظام را داراست باید ویژگیهای ممتاز، برجسته‌ای همچون اعلم بودن به دین خدا، دانش، آگاهی گسترده نسبت به تحولات جامعه و جهان و از همه بالاتر پارسایی، دوری از هوا و هوس و تمایلات فردی داشته باشد. حفظ این ویژگی‌ها شرط قطعی تداوم مدیریت و رهبری اجتماعی این نظام می‌باشد.

۲-۱-۲- حکمرانی مطلوب و نقش دولت در نگرش امام خمینی(ره)

در نظریه و نظام سیاسی حضرت امام خمینی(ره)، سخن بر سر تغییر شکل عارضی و صوری نقش دولت و کم و زیاد کردن کار ویژه‌ها و برخی کارکرد‌ها یا جا به جایی بعضی وظایف یا تکالیف و به طور متقابل بحث بر سر حضور، حقوق، امتیازات و گستره یا دامنه و برد دخالت یا عدم دخالت دولت نیست، بلکه مراد، تحول جوهری نقش دولت و کار ویژه‌های آن است. تحول نقش دولت، دولت تک‌ساحتی با نقش تک‌ساحتی دولت به دولت دو‌ساحتی با نقش دو‌ساحتی دولت با کار ویژه‌های توأمان اقتصادی، سیاسی و فرهنگی است و دیگری، تحول از دولت حداکثر و دخالت جویا به طور متقابل دولت حداقل و سیاست عدم دخالت آن به دولت کارگزار، مدیر و هادی است. در حقیقت دولت در رهیافت راهبردی امام از سلطه نظامی‌ها که نماد نیروی غضب به آدمیان در ظاهری سیاسی و همچنین از سلطه اقتصادیان که نماد نیروی شهوت آدمیان در قالب لیبرالی و دموکراسی هستند، خارج می‌شود و تحت هدایت، مدیریت و رهبری نیروهای حقیقتاً سیاسی، علمی و فرهنگی یا فرهیخته که نماد نیروی عاقله و مدبره در آدمیان بوده قرار می‌گیرند تا به ترتیب براساس موازین عقلی و حکمی، مبانی دینی، معنوی، اصول عرفی و علمی به ساماندهی و راهبری کشور و ملت در جهت تأمین همه جانبه، پایدار و تکاملی توسعه اقتصادی، تعادل سیاسی، اجتماعی و تعالی فرهنگی اقدام نمایند. تأکید

مؤکد امام بر ولایت فقیه، به ویژه ولایت مطلقه فقیه، در نظریه و نظام سیاسی خویش در این حقیقت و این واقعیت نهفته است. (صدرا، ۱۳۸۹: ۲۱۳ و ۲۱۴)

۲-۲- حکمرانی مطلوب در اندیشه سیاسی آیت الله خامنه‌ای

مقام معظم رهبری بر کار و تلاش بی وقفه مسئولان جهت اجرای خط امام و انقلاب تاکید دارند. ایشان در این مورد فرمودند، راه رسیدن به هدف های والا، کار خستگی ناپذیر و مخلصانه و خالصانه مسئولان است. چه قوه مجریه و دستگاه دولت، چه مقننه و نمایندگان مجلس و چه قوه قضاییه و هسته های قضایی در سرتاسر کشور، باید در جهت اجرای اصول و خط امام و انقلاب بدون ملاحظه کاری، تلاش نمایند اگر کسی در انجام مسئولیت خود کوتاهی نماید، در چشم مردم محکوم و در پیشگاه خدای متعال مواخذه خواهد شد (سخنرانی آیت الله خامنه ای در مراسم سالگرد ارتحال امام خمینی، ۱۴/۳/۸۱). همچنین وظیفه مسئولان، کارکردن، وقت را مغتنم شمردن برای خدمت به مردم، جهت گره گشایی می باشد. مسئولان قوای ۳ گانه و همه مسئولان کشور باید وظیفه خود بدانند که برای این ملت کار کننده کار، کار، کار، تدبیر، تدبیر، تدبیر، و نباید یک لحظه غفلت کنند (سخنرانی آیت الله خامنه ای در دیدار با مردم مازندران، ۶/۱۲/۸۸). برای انجام کار و پذیرش مسئولیت در قبال آن، هر فردی شایستگی و توانایی قبول آن مسئولیت را برای اتمام کار را دارا نیست. بر این اساس، رهبری وجود سه خصلت در وجود یک مسئول را جهت قبول کار و به سرانجام رساندن آن لازم و ضروری می دانند. این سه خصلت در وجود یک مسئول عبارت می باشد: اول، یک مسئول باید برای نفس کار و عمل آماده باشد. تبلی، سهل انگاری و کار را به دست حوادث و قضا و قدر سپردن، اولین بلایی است که ممکن می باشد یک مدیر را از صلاحیت ساقط نماید جدی بودن در کار، آرام و قرار نداشتن برای انجام کار، احساس مسئولیت در قبال کار مهم می باشد. قبول مسئولیت به معنای این است که فرد متعهد به انجام کار متعهد و بدون کفایت و لیاقت، قبول مسئولیت مشروع نیست. دوم، مسئله آمادگی، استعداد و تعهد برای انجام کار است.

براساس سیاست های کلی کشور، فردی که قبول مسئولیت می کند برای اجرای هدفی، باید آن را در جهت کار، هدف و پیش برد هدایت کند. این از ارکان یک مدیریت سالم است. رکن سوم، حفظ طهارت و تقوا در کار است. باید انجام هر کاری با رعایت اصول اخلاقی صحیح انجام گیرد (سخنرانی در مراسم تنفیذ ریاست جمهوری آقای هاشمی رفسنجانی، ۱۲/۵/۷۲) در جدول شماره ۲ به برخی ویژگی های مسئولان و حکمرانان از منظر مقام معظم انقلاب اشاره می نمایم.

نمودار شماره ۲- ویژگی‌های مسئولان و حکمرانان از منظر مقام معظم رهبری

نعمتی الهی	مسئولیت		
سخت و سنگین			
گذرا			
امانت			
فرصتی برای تقرب به خدا	معنویت		
سلامت اعتقادی و اخلاقی			
انس یا خدا			
رعایت تقوا	فسادستیزی		
شجاعت و قاطعیت در بیان حق			
ترویج شعار عدالتخواهی			
شجاعت و صراحت در برخورد با فساد	مسئول (حکمران)	ویژگی	
اهل تجزیه و تحلیل اجتماعی			
برخورد قاطع با فساد			
حساسیت نسبت به ثروت ملی			
اهتمام به ارتباط مستقیم با مردم			
روحیه پاسخگویی			
توانمند در پاسخگویی به شبهات			
ساده زیستی			
نزدیک تر شدن به طبقات ضعیف جامعه			
صراحت و صداقت در پاسخگویی			
روحیه انتقادپذیری			
سعه صدر در شنیدن انتقادهای			
تعامل نظام مند با نخبگان			
استفاده از فرصت‌ها			
عمل به وعده‌ها			
با انرژی و خستگی ناپذیری			
مسئولیت پذیری			
مواجهه کارشناسانه با مشکلات			
تعامل و استفاده از نخبگان			
داشتن حکمت در تصمیم‌گیری			
مشاهده واقعیت‌های کشور از نزدیک			
شایسته‌سالاری در انتخاب زبردست			
علاقه‌مند بودن به نظام			
استفاده از تجربه گذشتگان			
تربیت جانشین			
استمرار در پیگیری تا حصول نتیجه			
نظارت مستمر			
	منطق سازمانی و		
	تشکیلاتی		

یکی از مواردی که در سالهای اخیر به شدت بر آن تاکید شده است، اقتصاد مقاومتی است. مقام معظم رهبری بر این باورند که یکی از راه‌های گذر از مقطع حساس و سرنوشت ساز کنونی، با توجه به تشدید فشارها و تحریم‌های دولت‌های غربی، جدی گرفتن اقتصاد مقاومتی است. اقتصاد دانان در تعریف اقتصاد مقاومتی معتقدند اقتصاد مقاومتی که در نقطه مقابل اقتصاد وابسته و مصرف کننده قرار می‌گیرد، منفعل نیست و در مقابل اهداف اقتصادی سلطه‌ایستادگی می‌کند و سعی در تغییر ساختارهای اقتصاد موجود و بومی سازی آن بنا بر جهان بینی و با اهداف مشخص دارد. اقتصاد مقاومتی یعنی تشخیص حوزه‌های فشار و متعاقباً تلاش برای کنترل و بی‌اثر کردن آنها و در شرایط آرمانی تلاش برای تبدیل این فشارها به فرصت است. اقتصاد مقاومتی در راستای کاهش وابستگی‌ها و تاکید روی مزیت‌های تولید داخلی و تلاش بر خوداتکایی است (عرب نژاد، ۱۳۹۱: ۱۰۳).

۲-۳- مولفه‌های ایده حکمرانی در اندیشه‌ی سیاسی بهشتی

از دیدگاه بهشتی تحولات و فرآیندهای گوناگون جامعه باید از طراحی نظام حکمرانی آغاز شود تا بتوان از این فرآیندها، که همانا «تمدن سازی اسلامی» می‌باشد، رسید. بهشتی یکی از متفکرانی است که می‌توان در زمره نوگرایان دینی قلمداد نمود، وی همواره در برابر این پرسش که فرآیند تمدن سازی اسلامی چیست و از کجا آغاز می‌شود، نقطه آغاز را تحقق دولت اسلامی می‌داند (میراحمدی، ۱۳۹۵). نکته حائز اهمیت، از دیدگاه وی برای تحقق دولت اسلامی دو بعد «محتوا و ساختار» است؛ محتوای این نظام حکمرانی برگرفته از مبانی اسلامی و ساختارها، و قالب‌های اجرایی آن برگرفته از نیازها و الزامات روزآمد و کارآمد است: «از این امت و امامت چه برمی‌خیزد؟» مدیریت جامعه. شکل این مدیریت چیست؟ شکل خاصی در اسلام برای آن پیشنهاد نشده است؛ در هر زمان و مکان و متناسب با شرایط مختلف می‌شود حکومت می‌تواند اشکال مختلف داشته باشد، (بهشتی، پیشین: ۴۳).

بنابراین، نظریه‌ی امت و امامت می‌تواند مقدمات و ظرفیت‌های مفهومی ایده حکمرانی را تدارک ببیند و پژوهش حاضر در صدد ارائه این مقدمات است. بدون تردید ترسیم کامل یک نظریه جامع درباره‌ی حکمرانی و ارائه‌ی مولفه‌های آن نیازمند تأملات و اندیشه‌ورزی‌های بیشتری از جانب متفکران خواهد بود؛ در مجموع، آنچه در ادامه می‌آید، ارائه‌ی طرحی کلی از

برخی مولفه‌های حکمرانی از دیدگاه بهشتی و تطبیق آن با مولفه‌های نظریه‌ی حکمرانی خوب است. بدون تردید پرداختن به عناصر پیش رو به معنای نقی سایر وجوه اندیشه بهشتی با وجود برخی دیگر از مولفه‌ها در اندیشه‌ی سیاسی وی نیست. حکمرانی خوب با رویکرد اسلامی که تجلی آن در جمهوری اسلامی، قانون اساسی ایران، دستورهای اسلام و مردم‌سالاری دینی مبتنی می‌باشد با ظرفیت گسترده می‌تواند پیشرفت و تعالی جامعه بشری را تضمین و جایگزین حکمرانی خوب گردد، چرا که حکمرانی خوب، «جهان بینی مادی» و در طول و استمرار نوع حکمرانی در غرب است. تجربه حکمرانی در غرب در مقاطع مختلف تاریخی، عامل بحران‌های مختلف سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و نظامی در غرب و جهان پیرامون بوده است. حکمرانی خوب با رویکرد اسلامی می‌تواند عامل پایان بحران ما باشد (ناظمی، ۱۳۸۸: ۱۰۸)

پدیده «حکمرانی خوب با رویکرد اسلامی، به عنوان یک نظریه جدید خودش را در عرصه جهانی نشان داده است و در معادلات حکمرانی در جهان مطرح است.

نتیجه گیری

در مقاله حاضر کوشش شد ضمن معرفی حاکمیت و نیز حکمرانی خوب مؤلفه‌های تاثیر گذار بر حکمرانی مطلوب نیز از دیدگاه سه متفکر بزرگ اسلامی بررسی کرده حاکمیت و نیز همچنین حکمرانی خوب با رویکرد اسلامی که تجلی آن در جمهوری اسلامی و قانون اساسی ایران و دستورهای اسلام و مردم‌سالاری دینی مبتنی می‌باشد با ظرفیت گسترده می‌تواند پیشرفت و تعالی جامعه بشری را تضمین کنند؛ مواردی همچون عدالت، حاکمیت قانون، حمایت از مستضعفین، آزادی و ... می‌تواند از ظرفیت‌هایی باشد که جایگزین حکمرانی خوب می‌شود، چرا که حکمرانی خوب، «جهان بینی مادی» و در طول و استمرار نوع حکمرانی در غرب است. تجربه حکمرانی در غرب در مقاطع مختلف تاریخی، عامل بحران‌های مختلف سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی و نظامی در غرب و جهان پیرامون بوده است.

اذعان می‌داریم که جمهوری اسلامی به عنوان نظامی که مبتنی می‌باشد بر اسلام شیعی ارزشهای خود را متعلق به همه‌ای بشر میداند، باید به ساخت‌الگوی حکمرانی خوب بر اساس اندیشه امام خمینی، مبادرت ورزد. می‌توان ویژگی مؤلفه‌های مطلوب را این چنین برشمرد:

۱. مؤلفه‌های حکمرانی خوب در اندیشه سیاسی امام اهدافی والاتر از زندگی دنیوی است که همانا رستگاری اخروی و سعادت واقعی را مد نظر دارد و کلیه احکام و دستورات

دینی - سیاسی، بعدی اخلاقی و شرعی را در بر می‌گیرد.

۲. امام خمینی (ره) در تعریف و توصیف آزادی‌ها، نگرشی شرعی و اسلامی دارند و لذا این موضوعات باید در انسجام با مبانی هستی‌شناختی ایشان تفسیر گردد و بدان پرداخته شود.

۳. امام خمینی (ره) به عنوان یک روحانی و عضوی از قشر فرهنگی با دقت در مظاهر مختلف سیاست‌گذاریها در زمینه فساد یا عدم فساد بر بعد زندگی اخلاقی انگشت می‌گذارند؛ لذا در موضوع حکمرانی خوب که ناظر بر عدم فساد است، در یک دیدگاه کلان به آن توجه داشته و مظهر عدم سلامت و فساد ساختار سیاسی را فساد اخلاقی معرفی و به اشکال گوناگون در جامعه و در سیاست خود آشکار می‌کنند.

۴. حکومت مورد نظر امام خمینی در اساس حکومتی است که براساس عدالت بنا شده باشد و بر مبنای عدالت نیز اداره شود.

۵. حکومت اسلامی قانونی: منظور امام از اسلامی بودن حکومت نیز همین است که بر قوانین الهی و دینی اسلام بنا شده باشد. حکومت اسلامی در منظر او حکومتی است که هدف آن تحقق احکام اسلام است، قوانین آن قوانین اسلام است و بنیاد و اساس آن را نیز جهان بینی اسلامی تشکیل می‌دهد.

۶. الهی و معنوی بودن حکومت.

کتابنامه

- امام خمینی (۱۳۷۴). ولایت فقیه، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، چاپ سوم.
- امام خمینی (۱۳۶۹). صحیفه نور، تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی.
- اسلامی، محمدرضا (۱۳۹۳). تحلیل تطبیقی نظریه حکمرانی خوب در اقتصاد اسلامی و اقتصاد متعارف. پایان نامه - دانشکده علوم اقتصادی - پژوهشکده اقتصاد.
- بشیریه، حسین (۱۳۹۸). موانع توسعه سیاسی در ایران، تهران: گام نو.
- بهشتی، محمد حسین (۱۳۷۹). بررسی ویژگی های حکومت اسلامی، قم: بینا.
- بهشتی، محمدحسین (۱۳۹۲). فلسفه ی دین. تهران: روزنه.
- بهشتی، محمدحسین (۱۳۷۸). مبانی نظری قانون اساسی. تهران: بقیه.
- بهشتی، محمدحسین (۱۳۸۰). نقش آزادی در تربیت کودکان. تهران: بقیه.
- بهشتی، محمدحسین (۱۳۸۱). آزادی، هرج و مرج، زورمداری. تهران: بقیه.
- بهشتی، محمدحسین (۱۳۹۰). حزب جمهوری اسلامی؛ گفتارها، گفتگوها، نوشتارها، تهران: روزنه.
- بیور، مارک (۱۳۹۸). درآمدی بسیار کوتاه بر حکمرانی خوب، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- پارساجلودارلو، بهزاد (۱۳۹۵). دولت الکترونیک و حکمرانی خوب سازمانی، گیوا، باشگاه پژوهشهای علمی ساداکو.
- جوان آراسته، حسین (۱۳۸۲). مبانی حکومت اسلامی، قم: بوستان کتاب.
- رجبی، حاجیه؛ عرب، آسیه (۱۳۹۸). تاثیر حکمرانی خوب بر سلامت سازمانی با توجه به نقش میانجی رفتار سیاسی، چشم انداز مدیریت دولتی، ۱۷۰-۱۶۱.
- سخنرانی آیت الله خامنه ای در دیدار با مردم مازندران، ۸۸/۱۲/۶.
- سخنرانی آیت الله خامنه ای در مراسم سالگرد ارتحال امام خمینی، ۸۱/۳/۱۴.
- سخنرانی در مراسم تنفیذ ریاست جمهوری آقای هاشمی رفسنجانی، ۷۲/۵/۱۲.
- صدرا، علیرضا (۱۳۸۹). نقش راهبردی دولت در نظریه سیاسی امام خمینی (ره)، تهران: چاپ و نشر عروج، چاپ اول.
- صورت مشروح مذاکرات مجلس.
- ضمیری، عبدالحسین (۱۳۸۸). حکمرانی مطلوب در اندیشه سیاسی امام خمینی، تهران: دفتر گسترش تولید علم.

طباطبایی، محمد حسین (۱۳۷۰). مجموعه رسائل (رساله ولایت و زعامت در اسلام)، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

عباسی، مهدی؛ فرهاد جلیوندنگارستان (۱۳۹۷). حکمرانی خوب قدرت سیاسی، فساد اداری. تهران: اختر.

عرب نژاد، حسین (۱۳۹۱). «از جهاد اقتصادی با اقتصاد مقاومتی». مکاتبه و اندیشه. سال ۱۲. (شماره ۴۵). زمستان.

فوزی، یحیی (۱۳۸۴). اندیشه سیاسی امام خمینی، تهران: بی جا.

مقدری، مهدی (۱۴۰۰). حکمرانی خوب و توسعه، تهران: شومیز.

مقدسی، علیرضا (۱۳۹۸). شناسایی و تبیین مولفه‌های حکمرانی خوب از دیدگاه امام علی (ع). خلاصه مقالات اولین همایش ملی فرماندهی و مدیریت از منظر امیر المومنین امام علی (ع)، ۲۵۳-۲۴۴.

منوریان، عباس (۱۳۷۹). از دولت خوب تا حکومتداری خوب، مدیریت دولتی، شماره ۴۹ و ۴۸. میدری، احمد و خیرخواهان، جعفر (۱۳۸۳). حکمرانی خوب بنیان توسعه، دفتر بررسی‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

میر احمدی، منصور (۱۳۹۵). جزوه درسی تحلیل افکار سیاسی در اسلام و ایران مقطع کارشناسی ارشد. تهران: دانشکده علوم اقتصادی و سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی.

نبی لو، عظیم اله (۱۳۹۶). عوامل معرفتی ناپایداری حکومت علوی. حدیث اندیشه. ۸۵-۱۰۰. نخعی، هادی (۱۳۷۶). توافق و تزاخم منافع ملی و مصالح اسلامی، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.

Acemoglu, Daron.(2008). Interactions Between Governance and Growth.In World Bank. Governance Growth and Development Decision- making(19). World Bank.

and Social Capital Policies" (2001), DA Ho-USIE, University Canada.

Baland, Jean- Moene., Moene, Karl- Ove.,&, James.A.(2010).Governance and Development. Center for Research in the Economics of

Chibba, Michael(2009). Governance and Development: the current Role of Theory. Policy and Practice. World Economics,vol22.

Development.University of Namur. Working paper.

- Kaufmann, Daniel, Kraay, Aart, & Zoido- Lobaton, Pablo(1999).
Governance Matters. The World Bank.
- Knack, Stephen: "Aid Dependence and Quality of Governance: A Cross
– Country Emprical Analysis" (2000), World Bank. Org.
- Morren, Tatiana, "Conceptualizing Civil Society within Good
Governance
- North, Douglass C., wallis, John Joseph, & Weingast, Barry R.(2009a).
Violence and the Rise of Open.
- OHCHR Home, "Human Rights in Development", (2000), Office of
United Nations High Commissioner for Human Rights Geneva.
Org / huset/gg/Governance. Htm.
- UN ESCAP, Human Settlement, (2002) online at [http: / WWW.
Unescap.](http://WWW.Unescap.org)
- UN ESCAP, "what is Good Governance" (2002), online at [http://WWW.](http://WWW.Unescap.org)
- UNDP, "What is it Governance", (2000) at PAPP List of Projects
Contact US, online at [http: / WWW. Papp, UNDP. Org /
governance / about. htm.](http://WWW.Papp.org/governance/about.htm)
- Unescap. Org/huset / gg / Governance. Htm.